

Nr 203

Av herr **Hector m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.

Inte heller årets statsverksproposition tillmötesgår de framförda önskemålen om en höjning av ersättningen åt författare för utlåningen av deras verk genom bibliotek. Enligt hemställan i bilaga 10 under rubriken 5 B bibehålles således grundersättningen vid 6 öre för lån av originalverk. Vidare föreslås att kostnaderna för de fyra nordiska stipendier, som Nordiska rådet rekommenderat, skall bestridas från den del av bibliotekersättningen som tillfaller Sveriges författarfonds fria del. Ehuru fonden givetvis tillföres höjt belopp genom en beräknad ökning av boklånen kan sägas att sistnämnda stipendieförpliktelse innebär en viss försämring av de hittills gällande villkoren.

Frågan om ersättningen åt författarna för att deras verk genom samhällets försorg ställs till allmänhetens fria förfogande är viktig såväl principiellt som med avseende på formerna för ersättningens fastställande. Redan i sistnämnda avseende är författarna diskriminerade i förhållande till andra grupper. Att bokverken genom de offentliga biblioteken ställs till fritt förfogande torde ingen författare motsätta sig. Tvärtom bedöms detta givetvis som en stor kulturgärning. Att den fria bokutlåningen innebär ett intrång i upphovsrätten är emellertid uppenbart. Följaktligen borde frågan om ersättningen till upphovsmännen för intrånget regleras genom förhandlingar mellan författarnas organisationer och den part som ställer författarnas verk till allmänhetens förfogande. Hittills har emellertid inga förhandlingar i dessa angelägenheter förekommit. Kungl. Maj:t förelägger således utan föregående överläggningar med den närmast berörda parten förslag till riksdagsbeslut beträffande ersättningens och förslagsanslagets storlek. Ersättningen får därigenom mera karaktär av nådegåva än vederlag för nyttjandet av den skapade produkten.

Vi avstår vid detta tillfälle från att ytterligare beröra denna anmärkningsvärda omständighet och övergår till att behandla frågan om ersättningarnas storlek. Av nu utgående ersättning tillfaller endast hälften författarna individuellt, medan andra halvan tillföres Sveriges författarfonds fria del att användas för fondens sociala verksamhet och för administrationen. Några författare med särskilt höga utlånings-siffror kan erhålla en ersättning (författarpenning) om 4 000—8 000 kronor och i något enstaka fall även något högre summa. Det vanligaste är emellertid väsentligt lägre belopp. En ersättning med tre öre per boklån åt författaren innebär att dennes årliga ersättning blir 1 875 kronor vid 75 000 boklån, 1 500 kronor vid 50 000 lån, 750 kronor vid 25 000 lån, 300 kronor vid 10 000 lån och 150 kronor

vid 5 000 lån. Dessa blygsamma ersättningsbelopp bör ses mot bakgrunden av de allmänt otillfredsställande inkomstförhållandena i vårt land för de litterära skaparna. En av FLYCO (Fria litterära yrkesutövarnas centralorganisation) företagen undersökning visade att medianinkomsten inklusive stipendier för de freelancearbetande författarna inom Sveriges författareförening var år 1966 cirka 19 000 kronor. Det bör också framhållas att den fria bokutlåningen — hur prisvärd och angelägen denna i övrigt än är — medför royaltiesförlust för författarna. Försäljningen av deras verk i bokhandeln minskar genom att verken står till fritt förfogande inom biblioteken. Särskilt torde skönlitterära författare drabbas härav.

FLYCO har i sin framställning till regeringen om bibliotekersättningen för nästkommande budgetår gjort några antaganden i sistnämnda avseende. Vi återger följande ur dess skrivelse:

»Författarens royalty är vid försäljning (normalutgåva) 16 2/3 procent på bokhandelspriset. Bibliotekersättningen är 3 öre per lån upp till 50 000 lån och därefter 1,5 öre per lån. För 50 000 lån erhåller alltså författaren 1 500 kronor. Samma inkomst tillfaller en författare för en försåld upplaga om cirka 350 ex., räknat efter ett bokpris på 25 kronor. Hur många fler böcker som skulle kunna säljas av en författares produktion om de fria boklånen inte funnes, är det mycket svårt att ha någon bestämd uppfattning om. Man kan väl ändå utgå ifrån att något ökad försäljning skulle bli följden. Om man gör det antagandet att en författare som svarar för 100 000 lån (som i verkligheten läses av många fler) i stället skulle få sin försäljning ökad med 5 procent av den summan, d. v. s. 5 000 böcker, skulle vederbörande tjäna cirka 20 000 kronor på ett sådant byte.»

I skrivelse till regeringen från styrelsen för Sveriges författarfond har hemställts om en höjning av bibliotekersättningens grundbelopp till 10 öre för lån och motsvarande höjningar i övrigt. Främsta anförda motivet för detta återkommande förslag är det stora behovet av att bygga ut de långsiktigt verkande stödformerna och pensionsverksamheten. Beträffande pensionerna framhåller FLYCO att beloppen är för små samt att endast 75 av de 250 som borde ha erhållit pension till följd av bristen på penningmedel har kunnat ifrågakomma för sådan.

Blygsamheten i den ersättningsökning, som styrelsen för Sveriges författarfond hemställt om, torde sammanhånga med förvärvad insikt om svårigheten att vinna gehör i denna ersättnings- och anslagsfråga. När vi i yrkandet här nedan intar samma ytterst försiktiga hållning så långt det gäller ersättningarnas och anslagetets storlek för nästkommande budgetår kan detta försvaras med att vi föreslår en successiv och betydande ökning av ersättningsbeloppen under de närmast följande budgetåren.

Vi kan inte finna hittillsvarande förhållanden på detta område godtagbara. Författarpennningen bör icke betraktas som en skänk utan som en reguljär ersättning för det allmänna begagnandet av den konstprodukt som författaren frambragt. Den får inte vara beroende av tillfälligheter eller godtycke. Och först i och med en rimlig ersättning åt författarna för det samhälleliga utnyttjandet av deras verk understrykes att det litterära skapandet, liksom kulturyttringar i övrigt, utgör en integrerad del av det övriga samhällslivet.

Den höjning av författarpenningen som genomfördes år 1966 begränsades till ett (1) öre. Med tanke på den penningvärdeförsämring som därefter ägt rum kan sägas att det knappast var någon reell höjning alls. Den höjning för nästa budgetår som vi i vårt yrkande punkt 1 föreslår skulle medföra att t. ex. en författare med 50 000 boklån fick ersättningen höjd från 1 500 till 2 500 kronor. För 25 000 boklån skulle ersättningen stiga från 750 till 1 250 kronor och för 15 000 lån från 450 till 750 kronor. Därjämte kunde Författarfonden erhålla ökade resurser för sin sociala verksamhet bland författare och deras anhöriga.

Enligt vår mening måste man emellertid nu äntligen påbörja en planlig uppräkning av ersättningsbeloppen år från år fram till en fixerad målsättning, förslagsvis under en femårsperiod fr. o. m. nästkommande budgetår. Med hänsyn tagen till svårigheterna i vårt land för den litterära konsten samt under aktgivande på att författarpenningen är att betrakta som en form av arbetsersättning borde biblioteksersättningens grundbelopp höjas till 25 öre per boklån. FLYCO har föreslagit en sådan höjning att gälla fr. o. m. nästa budgetår. Hur välmotiverat vi än finner detta förslag vara, nödgas vi likväl begränsa vårt yrkande till att avse en successiv höjning till denna nivå under en femårsperiod — inklusive den höjning som vi föreslår för nästkommande budgetår. Vi föreslår således att en plan görs upp för en sådan successiv ökning och uttalar oss för större ersättningshöjningar under de första budgetåren än under de senare.

Huruvida fördelningen skall, så som FLYCO föreslagit, bli 15 öre till författaren individuellt när målet nåtts och 10 öre till Författarfondens fria del bör närmare övervägas vid överläggningar mellan statsmakterna samt Sveriges författareförening och styrelsen för Sveriges författarfond.

Med åberopande av det anförda föreslås,

att riksdagen vid behandlingen av statsverkspropositionens bilaga 10 punkten B 5 måtte besluta

1. att fastställa biblioteksersättningens grundbelopp för budgetåret 1968/69 till 10 öre för lån och 40 öre för referensexemplar av originalverk samt till 5 öre för lån och 20 öre för referensexemplar av översatta verk samt att företa den uppräkningsförslagsanslaget som föranledes härav, samt

2. att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en plan för successiv höjning av biblioteksersättningens grundbelopp i enlighet med vad i motionen anförts, syftande till att ersättningen inom en femårsperiod fr. o. m. budgetåret 1968/69 skall uppgå till 25 öre per lån av svenskt rättsskyddat originalverk och 10 öre per lån av översatt verk samt motsvarande ersättningar beträffande bruk av referensexemplar.

Stockholm i januari 1968

Sven Hector (vpk)

Gunvor Ryding (vpk)

Erik Karlsson (vpk)

Eivor Marklund (vpk)

Axel Jansson (vpk)

C.-H. Hermansson (vpk)

Gustav Lorentzon (vpk)